

<http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit35-00-044>

DOI: 10.30890/2567-5273.2024-35-00-044

FORMATION OF THE CREATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE MUSIC TEACHER AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Pashchenko M. / Пащенко М.І.

ORCID 0000-0002-4011-1800

с.р.с.,ас.проф./к.пед.н., доцент,

Polianchuk M. / Полянчук М.Д.

teacher /викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація Стаття присвячена вивченню проблеми формування активності майбутніх учителів музичного мистецтва з точки зору психології та педагогіки. Проведений аналіз літературних джерел показав, як із розвитком філософської та психолого-педагогічної думки розвивалися погляди дослідників на природу творчої музичної активності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: творча активність, майбутні вчителі, музичне мистецтво.

Вступ.

Розбудова держави, розвиток соціокультурної та мистецької реальності зумовлюють необхідність формування професійно компетентних фахівців, здатних до активно, самостійної творчої мистецької діяльності. Розвиток вищої та передвищої педагогічної освіти в Україні потребує посилення уваги суспільства до якості професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Аналіз основних тенденцій розвитку вищої та передвищої мистецької освіти в Україні свідчить про те, що в сучасних умовах активізується процес пошуку нових стратегій та інноваційних технологій. Основним завданням вищої та передвищої мистецької освіти є підготовка фахівця широкої професійної компетентності. Професіоналізм майбутнього вчителя музичного мистецтва гармонічно поєднує в собі риси педагога та психолога, музикознавця, культуролога, вихователя, менеджера освіти, тьютора, фасилітатора.

Основний текст.

Професіоналізм майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає успішну фахово-методичну діяльність, що орієнтована на творчість і новаторство. Фахова підготовка здобувачів освіти мистецьких спеціальностей є досить різнобічною і реалізується в музично-педагогічному, виконавському, хормейстерському, режисерському, хореографічному та інших напрямках.

Вагоме місце у фаховій професійній діяльності студентів педагогічного коледжу належить вокально-хоровій підготовці, яка сприяє залученню майбутніх вчителів музичного мистецтва до виконавських традицій, норм музичної культури, художньо-естетичних цінностей тощо.

Видатні хорові майстри узагальнюють, розробляють теоретичні положення

основ хорового мистецтва виконавства (А.Авдієвський, Г.Єржемський, О. Коломоєць, А. Лашенко, А. Мархалевський, Н. Назаренко, С. Світайло, Л. Сверлюк, Т. Смірнова, Л. Ятло та ін.). Науковці вважають, що високий професійний рівень хорового мистецтва, можливий за умови музичної активності. У безпосередньому виконавському процесі музична активність виступає основою усвідомленої зосередженості уваги на художньо-сміслових елементах твору, детермінує творче осягнення його художньо-образного змісту і формування художньо-інтерпретаційної версії виконання, забезпечує пошук художньо-доцільних засобів виконавського втілення.

Хорове виконавство є необхідним компонентом музичного мистецтва, за допомогою якого музиканта матеріалізується у звуковій реальності, стає об'єктом емоційного переживання та художньо-осмисленого сприйняття. В освітньому процесі основою формування професійності виконання виступає музична активність, яка забезпечує слухо-рухову координацію, оцінювання виконання за художніми та технічними параметрами, здійснює коригування виконавського процесу та його результату. Основою музичної активності в хоровому виконанні є виокремлення, на думку Я.Шугуана, художньо-сміслових орієнтирів та специфікою музичного твору [4].

Проблема формування музичної активності майбутніх вчителів музичного мистецтва у навчально-хоровому колективі ставить вимоги до якості фахової підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та практикою навчання у закладах вищої та передвищої освіти. Удосконалення практичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та їх придатність до музично-педагогічної діяльності сприяють формуванню співацької майстерності.

З метою з'ясування сутності, змісту та структури музичної активності у музично-виконавському процесі розглянемо поняття «активність». У довідникових енциклопедичних виданнях дефініція «активність» (від лат. *activus* – діяльнісний), як енергійну, посилену діяльність, діяльний стан.

Активність у широкому сенсі означає енергійну діяльність, діяльну поведінку людини.

У психологічному словнику активність особистості розуміється як здатність до свідомої трудової діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища і самої себе, яка виявляється в її ініціативності, діловитості, психологічному настрої на діяльність.

Звернення до історії розвитку уяви про активність людини і про шляхи її формування в філософії і соціальних вченнях, психології і педагогіці показує, що це питання розглядалося у багатьох наукових дослідженнях.

І. Джидар'ян вважає, що проблема активності бере свій початок з глибин інших, достатньо глобальних категорій, як душа, рух, форма, мета, зовнішня і внутрішня детермінація, свобода, тощо [3].

В елліністичний період, зароджуються уявлення про активність людини по відношенню не тільки до зовнішнього предметного світу, а й до своїх внутрішніх психічних процесів.

В період Відродження активність пояснюється можливостями впливу чуттєвих мотивів, устремлінь на людину. Французькі матеріалісти XVIII ст.

приділяли значну увагу зв'язку активності живих систем з їх матеріальною організацією, здатністю матерії відчувати і мислити [2].

Суть пізнання за Гегелем полягає в саморозвитку, в пізнанні свого власного змісту, як активну людську діяльність.

Аналіз літературних джерел показав, як із розвитком філософської та психологічної думки розвивалися і погляди дослідників на природу *активності*:

- прояв життя особистості, умова її розвитку;
- основна характеристика особистості;
- здатність виступати джерелом змін у стосунках з оточуючим світом;
- виражається у багатосторонній діяльності;
- спрямована на пізнання, зміну, перетворення навколишнього світу, на зміну власної природи, свого психічного стану;
- ступінь взаємодії особистості з оточуючою дійсністю;
- категорія у дослідженні природи психіки, психічного розвитку, свідомості, пізнавальних і творчих можливостей особистості [3].

Розробляючи проблему активності особистості, вітчизняна психологія виходить із визнання того, що активність особистості – це і умова і результат психічного розвитку індивіда, що виявляється в його діяльності (І.Бех, О.Безпалько, С. Ковальова, В. Роменець, Т. Саєнко та ін.).

У сучасній психологічній науці (К. Абульханова-Славська, В. Лозова, В. Небиліцин, О. Скрипченко та ін.), позиція науковців щодо трактування поняття «активність» є неоднозначною. Л. Фрідман і Є. Голубєва характеризують активність одночасно як міру взаємодії суб'єкта з дійсністю, що його оточує, та як інтенсивність, тривалість і частоту дій, що виконуються, або діяльності будь-якого роду.

М. Бернштейн проблему активності розглядав через ствердження визначальної ролі внутрішньої програми в актах життєдіяльності організму. Принцип активності він протиставляв принципіві реактивності, згідно з яким той чи інший акт – рух, дія – визначається зовнішнім стимулом. М. Бернштейн, вважав, що поведінкові реакції організму детерміновані внутрішньою активністю організму, який діє по закодованій програмі. Вчений виділив в кібернетиці фізіологію активності. На його думку розвиток психічних форм життя супроводжується динамічністю активності дії, змінюючи середовище і саму свідомість [1].

Англійський психолог Є. Спирмен проблему психічної активності, заснованої на принципах енергетизму, вивчав, як рівень розумових здібностей індивіда, що обумовлюється загальним фондом психічної енергії, характеризується як джи-фактор.

Ж. Піаже вважав поняття «активність» синонімом «стабільності», що сприяє розвитку когнітивних органів або систем [1].

В. Небиліцин висловив гіпотеза про те, що активність і саморегуляція, як характеристики поведінки, повинні відображати загальні властивості нервової системи. Активність об'єднує групу особистісних якостей, обумовлюючих внутрішню потребу, тенденцію індивіда до ефективного засвоєння зовнішньої

діяльності, до самовираження зовнішнього світу. Вчений розмежовує психічну активність з особистісною *активністю*:

- сукупність моральних, інтелектуальних установок, інтересів і мотивів, які вказують на причини і цілі тих чи інших дій чи вчинків;
- динамічну сторону, яка надає формальну характеристику діяльності, що виконується індивідом;
- результативну сторону, реальні досягнення, які стали результатом тієї чи іншої конкретної діяльності, дії [3].

За визначенням В. Небиліцина, *активність особистості* в динамічному її аспекті – є сукупність ознак поведінки, які характеризуються прагненням індивіда до енергійності та різноманітності дії.

А. Леонтьєв показує, що активність розкривається у взаємодії особистісних, вроджених або набутих особливостей, які безпосередньо не входять в характеристику його особистісної сфери, трансформацію людських потреб [4].

На думку С. Максименко активність – загальна характеристика людини, динаміка діяльності та джерело перетворення та підтримки життєво значущих зв'язків зі світом людей та ноосфери, самостійна сила дій, розвитку та стану людини, динамічна умова становлення, реалізації та змін кожного виду діяльності, властивості її власного руху [2].

В. Лозова розглядає активність як стан готовності до самостійного пізнання, якість діяльності, яка спрямована на засвоєння індивідом суспільного досвіду, накопиченого людством, знань і засобів діяльності, що обумовлена свідомим вибором оптимальних шляхів для досягнення мети пізнання [3].

Г. Костюк розуміє активність як форму діяльності, що здатна змінювати навколишню дійсність у відповідності до особистих потреб та поглядів особистості у самостійній та ініціативній діяльності [3].

Активність у різних її формах вивчається у соціології. На думку І. Литвиненка, соціальна активність виявляється в майстерному виконанні соціальних функцій, як діяльність вільна, свідомо, інтенсивна, напружена [2].

Н. Клімкіна дає власне визначення поняття соціальна активність як система морально-етичних знань про норми поведінки у суспільстві, соціальні цінності, переживання, вчинки, які характеризують ставлення до суспільства, інших людей та самого себе [3].

Активність, як набута якість особистості розвивається на основі потреб, що детермінуються потребами суспільства. Для того, щоб потреба перейшла в активність, необхідно, щоб вона була усвідомлена особистістю, переросла у стадію зацікавленості. Усвідомлена потреба і цілеспрямований інтерес активізують людину до виконання будь-якої діяльності.

У педагогіці активність використовується у двох значеннях:

- активність як стан пов'язаний з дією;
- активність як властивість особистості [4].

А. Алексюк розрізняє відтворюючу та творчу активність. Репродуктивна активність спрямована на сприйняття, розуміння, збереження в пам'яті та практичне використання. Творча ж пов'язана з запитаннями, що виникають чи

поставлені. Обидва види активності поєднуються між собою. Творча активність характеризується ініціативою у визначенні мети, завдань у прагненні виявити причинні зв'язки та залежності, уміння переходити до теоретичних узагальнень, готовність до самостійного творення нового. Тому показниками творчої активності є ініціатива, самостійність, засоби пізнання, інтереси, характер діяльності.

Творча активність полягає в намаганні і готовності особистості свідомо і добровільно, за внутрішнім переконанням, здійснювати на користь суспільства ініціативні новаторські дії в різноманітних сферах людської діяльності. Важливою складовою творчої активності є прагнення до самовираження. В залежності від характеру взаємодій творчу активність можна поділити на три види: реконструктивна творча активність, конструктивна творча активність, дослідницько-творча активність.

Для *реконструктивної творчої активності* характерним є те, що людина намагається реконструювати предмет або явище, внаслідок чого одержує щось нове з кращими якостями.

Конструктивна творча активність передбачає створення чогось принципово нового або принципово новий спосіб розв'язування того чи іншого завдання.

Дослідницько-творча активність є найвищим рівнем творчої активності, яка характеризується самостійним пошуком проблем та їх самостійним розв'язанням.

Розгляд питання розвитку творчої активності майбутніх педагогів-музикантів має відбуватися з урахуванням загально-педагогічних, психологічних особливостей становлення особистості вчителя музичного мистецтва та потреби творчої реалізації його, як музиканта-виконавця (вокаліста, інструменталіста). Зміст творчої діяльності педагога полягає у пошуку принципово нових, оригінальних підходів у вирішенні педагогічних завдань, переосмисленні, вдосконаленні шляхів передачі знань та вмінь вихованцям. Процес формування творчої активності студентів включає розвиток творчої фантазії, уяви, інтуїції, здатності вирішувати проблемні ситуації творчо, з опорою на ґрунтовні фахові знання. Визначна роль належить формуванню навичок експериментальної, дослідницької, пошукової діяльності.

Висновки.

Прояви творчої активності пов'язані з механізмами внутрішньої мотивації особистості, а також рівнем розвиненості вольової сфери. Так, лише у випадку наявності чітких внутрішніх мотивів, потреби і бажання займатися музично-педагогічною діяльністю, які не стимулюються ззовні, можливим стає прояв активності у професійній діяльності.

Тому, в ході фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва питанню формування мотивів навчання та творчої діяльності необхідно приділяти належну увагу. Наявність сформованих установок на творчу самореалізацію в ході навчання, а в подальшому – в професійній діяльності, сприятиме направленню особистості студента на активність засвоєння фахових знань та вмінь. Постійне прагнення до самовдосконалення,

підвищення загального культурного рівня, досягнення вершин фахової майстерності має стати важливою потребою особистості вчителя музичного мистецтва, чітким життєвим орієнтиром.

Література:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія. Підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 1998. 560 с.
2. Галузінська М. І. Підготовка майбутніх вчителів до впровадження креативних технологій навчання. Частина 1: монографія/[авт.кол.: Галузінська М. І., Браславська О.В., Красноштан І.В. та ін.]. Умань:, 2021. с.197.
3. Литвиненко І. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності // Дошкільне виховання. 2002. №4. С.22-25.
4. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. посіб. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 248 с.

Literature:

1. Alexyuk A. M. Pedagogy of the higher school. History. Theory. Textbook for students, postgraduates and young teachers of higher educational institutions. K.: Lybid, 1998. 560 p.
2. Galuzinska M. I. Preparation of future teachers for the implementation of creative learning technologies. Part 1: monograph/[authors: Galuzinska M. I., Braslavaska O. V., Krasnoshtan I. V. and others]. Uman:, 2021. p.197.
3. Lytvynenko I. Multichannel activity – a means of cognitive activity development // Preschool education. 2002. No. 4. P.22-25.
4. Oleksyuk O. M. Musical pedagogy: teaching manual. Kyiv: Kyiv. University named after B. Grinchenko, 2013. 248 p.

***Abstract** The article is devoted to the study of the problem of forming the activity of future music teachers from the point of view of psychology and pedagogy. The analysis of literary sources showed how the views of researchers on the nature of creative musical activity of future music teachers developed with the development of philosophical and psychological-pedagogical thought.*

***Keywords:** creative activity, future teachers, musical art.*